

Markku Salmela ja Jarkko Toikkanen

Syksystä jouluu

Vuoden vaihtuessa loppuunsa aikamme Avaimen päätoimittajina horjuu viime jaloillaan, vähän samaan tapaan kuin aikamme englantilaisen filologian edustajina Tampereen yliopistossa. Olemme edellisissä pääkirjoituksissamme puhuneet katoavasta oppialastamme perin sinnikkäästi: sen merkityksestä kieltä, kulttuuria ja kirjallisuutta verraten luontevasti kokoavana tieteenä, joka ei kaihda perinpohjaista muodollista analyysia tai tekstien lukemista suhteessa mihin tahansa aikalaisilmiöön. Monipuolinen analyysivälineiden ja näkökulmien potentiaali on aina ollut filologian erityinen voimavara. Vuoden viimeinen Avain esittelee jälleen valikoiman eri oppiaineiden edustajien juttuja, jotka yhteen saatettuina huokuvat tätä samaa, eklektistä mutta johdonmukaista henkeä.

Tämän lehden artikkelit ovatkin kaikkea muuta kuin tasamitallisia: aiheet ulottuvat suomalaisen ikiklassikon vahvasta uudelleenluennasta taianomaisten kielellisten koneiden ja takaisinkytkentöjen kautta goottilaiseen queeriin ja lukijan kokemaan häpeään. Sari Salinin artikkeli *Seitsemästä veljeksestä* pikareskiromaanina osoittaa, että kaiken tämän ajan jälkeen Kiven teksti voi yhä avata tutkijalleen uusia kokonaisvaltaisia näkökulmia. Tämä havainto on yhtä lailla filologinen ideaali. Samankaltainen menneisyyden ja nykypäivän vastavuoroisuus leimaa Juri Joensuun pohdintaa siitä, voiko kirjallisuuden kieltä tuottaa automaattisesti, koneen tapaan, vai tuleeko jokin aina toiminnan väliin, keskeyttäen ja kytkien sen takaisin itseensä. ”Karjalan kielen *koneh* merkitsee taikaa ja loitsimista”, Joensuu huomioi hämärtäen osaltaan sanojen tuttua merkitystä. Pia Livia Hekanaho puolestaan lipuu syvemmälle pimeään näyttämällä, miten queer-teoriaa voi soveltaa poikkeavan seksuaalisuuden tutkimuksen lisäksi havainnoimaan ”tekstin ja lukijan välisen suhteen niitä Aspekteja, jotka ylittävät tai haastavat omaksumamme käsitteellistämisen tavat”. Häpeän tunteesta tulee tällöin Sarah Watersin *The Little Stranger* -romaanin kohdalla yhteisesti jaettu, hätkähdyttävä, haastava kokemus.

Artikkeleitamme ryydittää joukko niitä kannattavia juttuja, jotka koskettelevat myös vuoden edellisistä *Avaimista* muistettavia aiheita. Numerossa 1/2011 vahvasti esiin noussut keskustelu kirjallisuudenopetuksen tilasta palaa sivuillemme Riikka Pöyhösen esseen ja Bo Petterssonin laajan puheenvuoron muodossa, ja niiden mukana kysymykset siitä, mitä kirjallisuudesta voi tänään oppia, miten oppinsa voi kenties opettaa toisille ja mitä väliä sillä on. Laura Karttunen raportoi feminististen ja queer-kertomusteorioiden symposiumista Columbuksessa, ja Erkki Lyytikäinen tarjoaa painavan vastasanansa

Markus Långin *Avaimessa* 2/2011 julkaistulle näkemykselle *literaturnost*ista. Kokonaisuuden täydentää kolme kirja-arviota virsilyriikan ja häpeän tutkimuksesta sekä lukijoiden yhteisöistä.

Yes, the newspapers were right: snow was general all over Ireland. It was falling on every part of the dark central plain, on the treeless hills, falling softly upon the Bog of Allen and, farther westward, softly falling into the dark mutinous Shannon waves. It was falling, too, upon every part of the lonely churchyard on the hill where Michael Furey lay buried. It lay thickly drifted on the crooked crosses and headstones, on the spears of the little gate, on the barren thorns. His soul swooned slowly as he heard the snow falling faintly through the universe and faintly falling, like the descent of their last end, upon all the living and the dead.

Kirjallisuudentutkijan voi olla vaikea uhrata ajatuksia lumisateelle, joulusta puhumattakaan, manaamatta mieleensä Joycen ”Kuolleet”-novellin (”The Dead”) viimeisiä lyysisiä rivejä. Novellissa lumen merkitykset kietoutuvat päähenkilö Gabriel Conroyn tajunnassa näynomaisesti yhteen kaiken katoavaisen (ihmiselämän, traagisen rakkauden, horjuvan kansallisen yhtenäisyyden) kanssa. Joulunaikainen lumi ilmaisee sekä kuolemaa että uudelleensyntymää: vaikka Gabrielin mieli täyttyy melankoliasta ja tehtyjen ratkaisujen lopullisuudesta, esiin nousee myös sävyttävä joycelainen valaistuminen, johon sisältyy ainakin hatara lupaus tulevasta. Voimme tulkita, että maatessaan nukkuvan vaimonsa vierellä ja mietiskellessään hiljalleen laskeutuvia lumihitaleita Gabriel näkee itsessäänkin uudenlaista valmiutta toimia sekä itsensä että muiden eduksi.

Kun kirjoitamme tätä, tuo kaikki hierarkiat neutralisoiva valkoinen vaippa ei ole vielä langennut pirkanmaalaiseen maahan. Samaan aikaan monet eurooppalaiset miettivät, jos taloutta kuvaava allegoria sallitaan, kuinka lähellä onkaan skandinaavisen mytologian hiljainen Fimbulvetr, länsimaisen ”lopullisen lopun tuleminen”. Näin Pentti Saarikoski käänsi yhden Joycen huiman viimeisen virkkeen avainfraaseista – tavoittamatta ehkä täysin kohtalon ja lumihitaleen liikeanalogiaa. Näiden ajatusten myötä, kapaloihinsa kuolleen kansalliskirjailijan ja enkelinnimisen näkijän tuudittamina, lunta ja uusia syntyjä odotellessa, toivotamme *Avaimen* lukijoille parasta mahdollista vuodenaikaa.